

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 22. junija 1881.

Obseg: Pogozdenje Krasa. — Kdaj naj travnike in deteljišča kosimo? — Zoper kuhinjske ščurke ali žoharje. — Tičji umor na Laškem. — Zavarovanje zoper škodo toče. — Blagoslovljenje sadja v Petrogradu na Ruskem. — Postava zoper oderuhe. — Grad „Ezzenbach“ ni stal na Kranjskem. — Poziv slovenskim pisateljem. — Prislovice in reki iz Istre. — Mnogovrstne novice. — O svečanosti na čast sv. Cirilu in Metodu. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Pogozdenje Krasa.

Spisal — *eg.*

O tej stvari se je uže, in sicer nemški, toliko pisalo, da, ko bi le vsaka druga beseda sadika postala, bil bi Kras uže zdavno pogozden. Ker se ne spominjam, da bi bil slovenski (razun gosp. Dimica) o tej točki kedo pisal, naj navedem nekoliko besedi; morebiti sežejo našemu Kraševcu bolj v srce, kakor omenjene široke razprave. Poglejmo, v kakošnem stanu je Kras sedaj, in potem bomo nekoliko pomočkov, kako bi se Kras zopet nasadil, v kratkih potezah navedli.

Na jugu Adrije je kakih 582 štirjaških milj svetá, od katerega so $\frac{4}{5}$ takih lastnosti, da se bodo v Kras spremenile, in več ko polovica tega sveta je uže skalnata puščava. Največ Krasa pripada Dalmaciji. Zato je tam gospodarstvo, v kljub temu, da ima ta dežela blago podnebje in cvetočo pomorsko kupčijo, na tako nizki stopinji, da se mora vsako leto $1\frac{1}{2}$ milijona goldinarjev iz državne blagajnice doplačati, da se more vzdržati.

Najbolj nevarno in premisleka vredno je to, da se Kras vedno razširja. Preračunjeno je, da se vsako leto 2 štirjaški milj sveta v Kras spremenite. Če bode to tako napredovalo, bode v 60 letih vseh 582 štirjaških milj pust Kras postalo.

Iz tega je razvidno, da se mora najpoprej razširjanju Krasa v okom priti. Pa tudi zasedba Krasa se mora v večem pričeti in strogo izvršiti. Pohvalno moramo sicer avstrijsko vlado omeniti, ker je v tem obziru uže lepo pričela, a vendar še vse premalo, kar se najbolj iz tega razvidi, da se Kras še vedno razširja. Čeravno ima Kras neugodno lego, ker je popolnoma silni burji izpostavljen, vendar bi se dal z dobro vladno in narodovo voljo pogozditi. Da se bode pa to zgodilo, je treba:

1. Ostro se mora na to paziti, da se obstoječi gozdi varujejo, to je, ne na drobno delijo in na golo sekajo.

Dognano je, da so bili na Krasu večinoma visoki gozdi, pa v teku časa so se na drobno razdelili, hoje in bukve posekale in ker se za novi zarod ni skrbelo, so jele bukve iz korenin in štorov poganjati in nastali so tako imenovani nizki gozdi. Nizke gozde, katerih je zdaj največ na Krasu, so zopet sekali, živino in koze

v njih pasli, in to tako dolgo, da so se v revne pašnike in kasneje v Kras spremenili. Pogled v stari kaster nam to jasno priča.

V novejšem času se je jela naša visoka vlada bolj s pogozdovanjem Krasa pečati. To je lepo in vse hvale vredno početje, pa kaj koristi, če se na eni strani, recimo, sto oralov pogozdi, na drugi pa 200 oralov odgozdi ali na golo poseka! Poglej na odrti Javornik, Nanos itd.

Tukaj imajo dotične oblastnije nalogo in sveto dolžnost, na to delati, da se bode takemu vandalnemu gospodarstvu s praktičnimi postavami konec storilo. Še le potem, ko se bode temu neusmiljenemu pokončavanju obstoječih gozdov v okom prišlo, smemo na vspešno pogozdenje Krasa misliti.

2. Da se bode pogozdenje Krasa hitreje in vspešneje vršilo, naj se na to dela, da se pašniki na drobno razdelijo.

Povsod na Krasu nahajaš ogromno svetá, pašnikov, kateri je skupna lastnina več ali pa posameznih občin. Na teh golih pustinah se pase, ali bolje rečeno preživi živina. Druzega splošnega dobička ne donajajo, k večjemu, če imajo bolj bogati posestniki večje število ovac, katere po omenjenih pašnikih pasejo in sami nekaj dobička imajo. Ti gospodarji so največi nasprotniki razdeljenja pašnikov in največ naj se tem pripisuje, da z razdeljenjem nikamor ne pridemo.

Večina posestnikov na Krasu je tega mnenja, da bi se razdelili pašniki, ker potem bo pogozdovanje Krasa hitreje napredovalo. Gotovo bode pa zginilo tisto nezaupanje, namreč: če mi vlada pomaga pogozditi Kras, bode potem ona vživala gozd, to je, vladi bode prišel v last itd. In zelo se mora ljudstvu prigovarjati, da pustí državi Kras pogozditi. To pa največ zaradi onih posestnikov, kateri imajo ovce in pravijo, da jih potem, ko se pogozdi, ne bodo imeli kje pasti. Le pojdi po Krasu in pogostoma boš naletel na moža, kateri je posestnik nekoliko ovac, ki ti bo s starimi pismi v roki dokazoval, da ima on pravico ovce pasti in dokler on ne privoli, se pašnik niti razdeliti ne smé.

Ne misli naj se pa, da bi se mogli potem razdeljeni pašniki vsi zasediti. Tega ne, ampak le tak svet, kateri ni za družega, kakor za gozd. Tudi paša se ne bode veliko skrčila. Saj se snuje kmetijsko društvo za Notranjsko, katero bode gotovo pazno na živinorejo gledalo in jo zboljšalo. — Posestnikom na Krasu je le svetovati, da imajo manj živine in isto boljši krmijo.

(Konec prihodnjič.)

našim kmetovalcem, ako resno hočemo rešiti jih od propada. Zato, domoljubni veljaki, ne zabite na ustanove takih posojilnic. Merodajni krogi ne prezirajte tega pogoja, ako hočete, da bodo nove naredbe koristile ne le mogotcem, velikašem, ampak tudi veliki večini naših ubožanih slovenskih oratarjev.

(Konec prihodnjič.)

Pogozdenje Krasa.

Spisal —ερ.

(Konec.)

3. Naj se pri denarni podpori od strani vlade za pogozdenje goličav ostro na to pazi, da se denar, katerega je obdarovanec dobil, samo za pogozdenje porabi.

Več posestnikov, kateri so gole prostore z drevjem nasadili, je bilo uže od vlade z denarjem obdarovanih. Nekateri taki posestniki so v naglici kakošen pašnik ogradili in nasadili. Priznana jim je bila denarna podpora. Drugo leto niso nadaljevali ali zasadbe popravljali, in sadež se je vidno krčil. Taki ljudje so rekli: „dajte mi zopet podpore, drugače ne bom popravljaj“. In tako so mislili in še mislijo, da jim mora vlada za vsako malenkost denarne podpore dati.

Prigodilo se je tudi, da so zasadbe obdarovanih posestnikov pogorele. Morebiti so ti menili zopet vladne podpore deležni biti! Ni bilo dosti, da so taki posestniki sadike zastonj dobili, svoje prostore sebi nasadili, pa še denarno podporo so prejeli, a denar za druge reči potrosili. Da jim na pogozdenji Krasa ni bilo veliko ležeče, vidimo iz tega, ker so na eni strani pogozdovali, na drugi odgozdovali ali na golo sekali.

Ljudstvo si mora samo pomagati, vlada pa le pripomoči, to je, pota gladiti, kajti, potem se bode storjeno delo bolje cenilo.

Čujemo klic po popotnih učiteljih, kateri bi vladi velike stroške prizadejali, revnemu kmetu pa le malo koristili. Revni kmet ima kmetijo zadolženo, nima živine, še celó orodja ne, da bi si mogel polje obdelati. Pri takih posestnikih je treba vladne pomoči in pa poduka po njenih organih, katere uže ima. Dotični uže obstoječi vladni organi naj bodo v vsakem kraju popotni učitelji našega naroda!*)

4. Na kateri način naj vlada posestnikom na Krasu za pogozdovanje denarne podpore deli? Tukaj velja pravilo, naj se za malo denarja veliko doseže. Jaz menim, da bi se največ s tem doseglo, ako se dotičnemu posestniku delavci, s katerimi je zasadil Kras, plačajo in to tako dolgo, dokler ni prostor dobro nasajen. Da se pa ume pravilno saditi, bi se morali delavci podučiti. To naj pa uže obstoječi vladni organi v zimskem času storé. Za majhne krajcarje, recimo, da se dotičnemu le stroški povrnejo, bi se enaki poduki uspešno vršili.

Dokler ljudstvo ne bode znalo sadik na Krasu pravilno saditi, tako dolgo ne moremo na uspešno pogozdovanje Krasa misliti. Znano je, da se s pravilnim sajenjem vse, z nepravilnim pa nič ne doseže.

Jaz si tako podučevanje tako le mislim: V zimskem času ob nedeljah naj bi se posestniki ene ali več vasi skupaj s pripomočjo gospodov duhovnov, učiteljev in

drugih izobraženih mož zbrali na kakem primernem prostoru. Dotični učitelj bi potem zbranim praktično pokazal, kako naj se sadi, da bo prav itd. Tak poduk bi ne trajal dolgo, imel bi pa velik vpliv. To mi bode vsak, kdor je na Krasu drevje sadil, pritrdil. Jaz sem letošnjo spomlad večje nasadbe na Krasu nadzoroval in zdaj se vidi, da se tam, kjer so delavci bili v sajenji nekoliko podučeni, nasadba boljše obnaša, kakor tam, kjer je bilo treba delavce še le učiti. Tukaj naj toraj vlada pripomore, kajti tako se bode z malim veliko doseglo.

5. Katere sadike so za Kras najboljše in kako naj se sadé?

Skušnja uči, da je za pogozdenje Krasa črni bor najboljša sadika. Če črni bor, 2—3 leta star, pravilno sadiš, boš z nasadbo gotovo zadovoljen. Poleg črnega bora raste tudi beli bor, akacija, jesen, brest, javor, topol itd. (Smreka in hoja morali bi več zavetja in sence imeti). Saditi se pa mora tako:

Ako imaš borovec kam dalje nesti, mu moraš koreninice dobro z mokrim mahom in slamo zadelati, da se ne posušé. Ko prideš na prostor, kjer ga misliš saditi, deni ga v vodo z zemljo namešano. Prireži mu potem z ostrimi škarjami dolge koreninice. Skopaj tako prostorno luknjo, kakoršno skoplješ na svojem vrtu, kedar sadiš malo sadno drevje. Ko je to storjeno, poberi drobno prst in deni jo na dnu v luknjo. Primi zdaj borovec in razprostri mu lepo koreninice po luknji in zasuj jih z ravno tako prstjo. Ko je dosti visoko zasut, dobro pritisni zemljo. Poberi šaro, deni jo okoli njega in glej, da ga nisi pregloboko v zemljo djal. Če imaš večje kamenje pri rokah, mu ga postavi za zavetje, a zmerom na oni kraj, od kodar veš, da burja piha.

Izmed tako vsajenega drevja se ga bode gotovo 50 do 60 od sto prijelo, in trud ni bil zastonj.

Drugo leto popravljaj, to se pravi, nasadi po tistih luknjah, kjer so se borovci posušili, zopet druge in to ponavljaj vsako leto tako dolgo, da je ves prostor dobro nasajen. Pravila, koliko se mora eden od drugega saksebi saditi, se na Krasu ne moreš držati, kajti ni povsod zemlje, zato sadi tam, kjer je zemlja.

S temi besedami sem hotel nekoliko k pogozdenju Krasa pripomoči in našo sl. vlado na to vprašanje opozoriti, kajti to vprašanje je ne le iz narodno-gospodarskega, temveč tudi iz političnega stališča silne važnosti. Znano je namreč, da na Krasu stanuje Slovan. Ta Slovan je živ jez proti navalu od italijanskega juga. Zvest je svojemu vladarju in strastno ljubi svojo kamnito domovino; on plačuje visoke davke državi in daje čvrste sinove vojaštvu. Al reven je ta Slovan, zeló reven. Peščeno zemljo pridno obdeluje, pa mu noče rediti in večkrat — strada!

Naj mu toraj pravična vlada pomaga do boljšega gmotnega stanja, da se bode mogel razširjati in nepremagljiv jez proti južnemu sosеду postati. Pomore mu pa s tem, da mu dá dela in zopet dela!

Gospodarske izkušnje.

Špargelj dolgo časa dober ohraniti.

Špargelj se dá veliko dni, pa tudi nekatere tedne prav gotovo dober ohraniti, če ga v kleti (hramu) z vlažnim peskom pokriješ. Predno ga kuhati daš, ga je treba le obrisati in peska očistiti. Ni pa prav, ga v vodi shranjenega imeti.

*) Res kratka pot poduka bi bila ta, da bi vladni gozdarji in njih pomočniki posestnike podučevali, — al tu se nam vriva tehtno vprašanje: bode te vladne organe tudi volja prevzeti ta posel? Vsaj vemo, kako radi uradniki od sebe odvrčajo, kar ni strikte njihova dolžnost. Vred.